

ZEEGAANDE HOUTEN SCHEPEN

*Bijdragen aan de Dag van de historische maritieme
archeologie in Nederland (14de Glavimans symposion)*

A.F.L. **VAN HOLK**, R. **OOSTING**, A.B.M. **OVERMEER**,
A.D. **VOS** EN W.B. **WALDUS** (RED.)

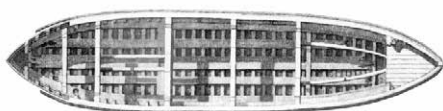

ZEEGAANDE HOUTEN SCHEPEN

ZEEGAANDE HOUTEN SCHEPEN

*Bijdragen aan de Dag van de historische
maritieme archeologie in Nederland
(veertiende Glavimans symposion)*

A.F.L. **van Holk**, R. **Oosting**, A.B.M. **Overmeer**,
A.D. **Vos** en W.B. **Waldus** (red.)

GLAVIMANS STICHTING

Het Glavimans symposium, de Dag van de historische maritieme archeologie in Nederland wordt gesponsord door:

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Baars-CIPRO
Civil Engineering
Professional Diving

© 2023 Individuele auteurs

Uitgegeven door Sidestone Press, Leiden
www.sidestone.com

Vormgeving & omslagontwerp: Sidestone Press

Omslagfoto: Twee grote wrakken bij paal 25.5, op de voorgrond het kottertje (wrak II), op de achtergrond de resten van het spiegelschip (wrak I) (foto: S. Kok, ROSE photography, Terschelling).

ISBN 978-94-6426-245-2 (softcover)

ISBN 978-94-6426-246-9 (hardcover)

ISBN 978-94-6426-247-6 (PDF e-book)

DOI 10.59641/yov8dxxpq

Inhoud

Voorwoord	7
Programma van de Dag van de historische maritieme archeologie in Nederland (het veertiende Glavimans symposion), 9 december 2022, Batavialand, Lelystad	9
Gedachten bij de eerste Glavimans symposia <i>Reinder Reinders</i>	11
Veertig kanonnen maken nog geen oorlogsschip. Kanonlopen in zestiende-, zeventiende- en achttiende-eeuwse scheepswrakken, een interpretatiekader <i>Arent D. Vos</i>	23
Scheurrak SO1 25 jaar later. Een interdisciplinair onderzoek naar scheepsconstructie en materiële cultuur <i>Hendrik Lettany en Geke Burger</i>	51
Hoe een Straatvaarder uit de vroege achttiende eeuw verging op de Zuiderzee. Het verhaal achter het wrak van de <i>Queen Anne</i> <i>Yftinus van Popta</i>	73
Scheepswrakken in Portable Antiquities of the Netherlands (PAN) <i>Mirjam Kars</i>	93
Maritiem erfgoed in kaart <i>Robert de Hoop</i>	107
Het <i>Witsen Scheepsbouw</i> platform. Een modern naslagwerk van de zeventiende-eeuwse Nederlandse scheepsbouw <i>Tomas Schuurbijs, Ab Hoving en Johan Opdebeeck</i>	111
Van doodgewoon tot zeer merkwaardig. Kleinschalige maritieme bedrijvigheid in Zaandam <i>Piet Kleij</i>	121

Van dik hout. De Hollandse markt van (scheeps)hout tussen 1500 en 1800	139
<i>Victor Enthoven</i>	
Aangespoeld of drooggevallen. Scheepsvondsten op de grens van water en land	159
<i>Alice Overmeer</i>	
Kleding aan boord. Identificatie van een negentiende-eeuws vissersschip op kavel OF 60 met bijzondere kledingstukken	179
<i>André van Holk en Tara Pijpers</i>	
Koken aan boord van waterschepen in 1500-1700. Een rapportage van scheepswrak NP 40	203
<i>Maaïke Honshorst</i>	
Een luie peilschaal in de Maas bij Gennep	221
<i>Peter Seinen en Joost van den Besselaar</i>	
Duikinspecties Archeo ODC in Markermeer en Hoornse Hop: Scheepswrak NCN 30429	227
<i>Joris Bleeker, David Bouman en Jan-Willem Oudhof</i>	
Project 'Blokkenwrak' van Stichting Maritieme Archeologie	235
<i>Klaas Wiersma</i>	
De ontwikkeling van scheepsgeschut van 1500 tot 1700	243
<i>Nico Brinck</i>	
Wat ligt waar? Een verkenning van het nog aanwezige oorlogserfgoed in de Noordzee	263
<i>Hans van der Weide</i>	

Voorwoord

Op 9 december 2022 is bij Batavialand te Lelystad de Dag van de historische maritieme archeologie in Nederland (het veertiende Glavimans symposion) georganiseerd, met als thema ‘Zeegaande houten schepen’ Het eerste Glavimans symposion vond plaats in 1985 te Lelystad. Vervolgens werd het tien jaar lang een jaarlijkse bijeenkomst. De laatste decennia echter is het symposion met tussenpozen georganiseerd. In 2008 vond de elfde editie plaats bij de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE), met als thema het maritieme cultuurlandschap, waarvan de bundel pas in 2013 verscheen. Daarna was het een tijdlang stil aan het Glavimans-front. In 2016 was bij de RCE het thema ‘Oorlogserfgoed in het natte’ en in 2017 bij de werf van Erfgoedpark Batavialand ‘Scheepsbouw op de grens van middeleeuwen en renaissance’. Beide laatste symposia zijn helaas niet gepubliceerd.

Het werd hoog tijd om het bestuur nieuw leven in te blazen! Om in de toekomst de onwenselijk situatie van een symposion dat sporadisch wordt georganiseerd en het niet verschijnen van verslagen te vermijden, is het bestuur uitgebreid met drie nieuwe leden. Aangetreden zijn Alice Overmeer, Arent Vos en Wouter Waldus. Het is de bedoeling weer jaarlijks een symposion te organiseren en de bijdragen in een bundel te publiceren.

Als bestuur hebben we er naar gestreefd, naast het centrale thema ‘Zeegaande houten schepen’ een breed programma aan te bieden met ook aandacht voor recent en digitaal onderzoek, waarbij zowel vrijwilligers en professionals als studenten met een maritiem-archeologische of historische achtergrond aan het woord konden komen.

Voor u ligt de bundeling van de verschillende bijdragen van deze dag. Daarnaast zijn twee artikelen opgenomen van het twaalfde symposion uit 2016: van de hand van Hans van der Weide ‘Wat ligt waar: een verkenning van het nog aanwezige oorlogserfgoed in de Noordzee’ en ‘De ontwikkeling van het scheepsgeschut van 1500 tot 1700’ van Nico Brinck.

Het symposion en het verschijnen van deze bundel zou niet mogelijk zijn geweest zonder de ruimhartige financiële ondersteuning van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Ook Batavialand willen we hartelijk bedanken voor geboden faciliteiten, onderdak en financiële ondersteuning.

Daar blijft het niet bij, we zijn ook gesponsord door Stichting BOS, ADC-Maritiem, Bureau De Brug, Periplus-Archeomare, Baars-CIPRO en RAAP. Ook daarvoor dank!

Zo bezien zou de Dag van de historische maritieme archeologie in Nederland een glorieuze toekomst beschoren moeten zijn! Als bestuur willen we met de organisatie van

deze dag een platform bieden waar nieuwe inzichten kunnen worden uitgewisseld en bediscussieerd. Niet alleen voor (beroeps-)archeologen, historici, scheepsbouwkundigen, maar ook voor studenten en vrijwilligers in de (onderwater)archeologie, gezien hun steeds belangrijker wordende rol in het archeologisch bestel.

Rest ons u veel leesplezier toe te wensen!

André van Holk, mede namens het bestuur van de Glavimans Stichting

Foto bestuur Glavimans Stichting. Van links naar rechts: Rob Oosting, André van Holk, Wouter Waldus, Alice Overmeer en Arent Vos

Programma van de Dag van de historische maritieme archeologie in Nederland (het veertiende Glavimans symposion), 9 december 2022, Batavialand, Lelystad

Ochtendprogramma

André van Holk (voorzitter ochtendsessie)

Welkom en opening

Astrid Hertog

Welkomstwoord namens Batavialand

Reinder Reinders

Terugblik op het eerste Glavimans symposion

Joran Smale

Voordracht fragment uit “Het Kapelsche Wonder” over de opgraving van Glavimans

André van Holk

Vooruitblik namens Glavimans Stichting en jubileumverrassing

Arent Vos

Kanonnen in scheepswrakken: enkele voorbeelden en een interpretatiekader

Geke Burger/Rik Lettany

Scheurrak SO1 25 jaar later: een interdisciplinair onderzoek naar scheepsconstructie en materiële cultuur

Yftinus van Popta

Hoe een Straatvaarder uit de vroege 18e eeuw verging op de Zuiderzee: het verhaal achter het wrak van de 'Queen Anne'

Pitches digitaal onderzoek:

Mirjam Kars

PAN Maritiem (Portable Antiquities of the Netherlands)

Robert de Hoop

MaSS (Maritime Archaeological Stepping Stones)

Tomas Schuurbiers

3D Model Pinas

Middagprogramma

Middagvoorzitter: *Arent Vos*

Piet Kleij

Van doodgewoon tot zeer merkwaardig: kleinschalige maritieme bedrijvigheid in Zaandam

Victor Enthoven

Van dik hout. De Hollandse markt van (scheeps)hout tussen 1500 en 1800

Alice Overmeer

Aangespoeld of drooggevalen. Scheepsvondsten op de grens van water en land

Pitches recent onderzoek van studenten:

Tara Pijpers

Vissen naar kleding

Maaïke Honshorst

Koken aan boord

Kirsten Pollé/Tess Arzini

Waterschip ZO31, eerste bevindingen

Pitches recent onderzoek van vrijwilligers in de maritieme archeologie:

Peter Seinen

Een luie peilschaal in de Maas bij Gennepe

Joris Bleeker

Duikinspecties in het Markermeer door Stichting Archeo ODC

Klaas Wiersma

Het 'Blokkenwrak' bij Schiermonnikoog